

Informacija o realizaciji aktivnosti i projekata koji se realizuju kroz sistem indirektnog upravljanja IPA fondovima

I Ključne aktivnosti sprovedene tokom I kvartala 2019. godine u okviru indirektnog upravljanja IPA fondovima

Pregled ključnih aktivnosti

IPA institucije u okviru Operativnih struktura, za programe koji se sprovode u okviru IPA II perspektive, su tokom I kvartala 2019. godine, nastavile sa implementacijom predviđenih aktivnosti u zadatim rokovima.

Na nivou garancija za efikasno funkcionisanje sistema, ***Nacionalni službenik za ovjeravanje i Direktorat za upravljačku strukturu su, 15. februara 2019. godine, dostavili Godišnju izjavu o upravljanju za 2018. godinu*** za sve Godišnje akcione programe za koje je povjereno indirektno upravljanje, Sektorski operativni program za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku 2015-2017, Programe prekogranične saradnje Crna Gora - Albanija i Crna Gora - Kosovo, kao i za IPARD II program. Priprema i implementacija detaljne metodologije sa ciljem izdavanja Godišnje izjave o upravljanju izvršena je u skladu sa Priručnikom o procedurama i Smjernicama koje je Nacionalni službenik za ovjeravanje dostavio svim IPA tijelima u decembru 2018. godine.

Proces pripreme Godišnjih izjava o upravljanju podrazumijevao je analizu postojećih nalaza revizora Evropske komisije, nalaza iz izvještaja Revizorskog tijela, provjera na licu mjesta i administrativnih provjera Direktorata za upravljačku strukturu, preporuka iz izvještaja Jedinica za unutrašnju reviziju, ključnih indikatora uspješnosti dostavljenih od strane implementacionih agencija, registara rizika, izvještaja o nepravilnostima, redovnih sastanaka sa tijelima Operativnih struktura, kao i svih drugih dostupnih informacija. Na temelju informacija dostavljenih od tijela koja čine relevantne Operativne strukture, ***Nacionalni službenik za ovjeravanje je izdao garancije o efikasnom funkcionisanju sistema sa postojanjem isključivo dvije rezervacije u okviru implementacije Godišnjih akcionih programa koje se odnose na izazove u dijelu kadrovskih kapaciteta Uprave javnih radova i Jedinice za implementaciju projekata u Ministarstvu finansija.***

Kao što je Vlada i ranije informisana, programi koji se implementiraju u okviru IPA II finansijske perspektive bili su predmet eksternih revizija tokom 2018. godine. ***IPA tijela su u prethodnom periodu aktivno učestvovala u aktivnostima koje se odnose na revizije Revizorskog tijela, kao i praćenje izdatih nalaza.*** Revizorsko tijelo je izvršilo reviziju funkcionisanja i upravljanja sistema za Godišnje akcione programe sa praćenjem ranije izdatih preporuka. Sveobuhvatan finalni izvještaj dostavljen je Direktoratu za upravljačku strukturu u januaru 2019. godine. Predmet revizije bila su i tijela koja čine Operativnu strukturu za Programe prekogranične saradnje Crna Gora - Kosovo i Crna Gora – Albanija. Direktorat za upravljačku strukturu je, u komunikaciji sa IPA tijelima uključenim u navedene programe, tokom I kvartala 2019. godine, pripremao novi presjek aktivnosti sa planom korektivnih radnji za preostale preporuke. Institucije koje učestvuju u implementaciji IPARD II programa bile su takođe predmet revizije Revizorskog tijela, u skladu sa kojom su preduzeti koraci u dijelu adekvatnog tretiranja prepoznatih nalaza kroz pružanje relevantnih dokaza o preduzetim korektivnim radnjama. Tokom sprovedenih revizija, IPA tijela su kontinuirano obezbjeđivala relevantne dokaze o preduzetim radnjama koje afirmišu revnosno postupanje po pojedinačnim revizorskim zahtjevima, i o istim blagovremeno informisala Revizorsko tijelo Crne Gore.

Nadležni Direktorat Evropske komisije za susjedsku politiku i proširenje je na bazi sprovedene revizije Godišnjih akcionih programa, Programa prekogranične saradnje, kao i Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku izdao nacrt izvještaja i isti uputio Direktoratu za upravljačku strukturu 18. decembra 2018. godine. ***Na osnovu dostavljenog nacrta Izvještaja sa sprovedene revizije, tokom januara 2019. godine, preduzimane su adekvatne aktivnosti koje su podrazumijevale pripremu akcionih planova za otklanjanje uočenih slabosti i nedostataka u sistemu.*** Važno je naglasiti da su IPA tijela blagovremeno postupila po ranijim nalazima ovog Direktorata kroz posvećen angažman u dijelu korektivnih radnji po svakoj pojedinačnoj preporuci. ***Odgovori na date preporuke dostavljeni su Evropskoj komisiji u predviđenom roku u januaru 2019. godine.*** Ono što je važno naglasiti jeste da su određene korektivne radnje po datim preporukama već odrađene i da je o tome EK obaviještena kroz relevantnu dokaznu dokumentaciju. U ovom dijelu je važno istaći da su Nacionalni službenik za ovjeravanje i Direktorat za upravljačku strukturu adekvatno postupili po zaključku Vlade,

na temelju usvojene Informacije o statusu realizacije preporuka iz izvještaja revizora Evropske komisije za programe koji se realizuju kroz decentralizovano i/ili indirektno upravljanje IPA fondovima, iz decembra 2018. godine.

- **Godišnji akcioni program za 2014. godinu (CAP 2014)**

Od posebne važnosti je naglasiti da su u okviru Godišnjeg akcionog programa za 2014. godinu (CAP 2014), potpisani svi planirani ugovori, koji predstavljaju portfolio Direktorata za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći u Ministarstvu finansija (CFCU) i Uprave javnih radova (UJR) u svojstvu Ugovornih tijela u ovom programu. U skladu sa rokom definisanim u Finansijskom sporazumu, Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći ugovorio je sve ugovore iz svoje nadležnosti u vrijednosti od 17.322.303,21 EUR, te je adekvatnim angažmanom spriječen potencijalni rizik od gubitka dostupnih finansijskih sredstava u okviru navedenog programa. U okviru Godišnjeg Akcionog Programa za 2014. godinu (CAP 2014), Uprava javnih radova sprovodi realizaciju jednog infrastrukturnog projekta iz oblasti saobraćaja, koji tretira dva ugovora – ugovor o izvođenju radova i ugovor o nadzoru nad izvođenjem radova na projektu „Rehabilitacija željezničke pruge na dionici Kos - Trebešica”.

- **Godišnji akcioni program za 2016. godinu (CAP 2016)**

U dijelu implementacije **Godišnjeg akcionog programa 2016**, aktivnosti ne odstupaju od predviđenih rokova, osim u dijelu sportije dinamike u doradi dokumentacije koja je prvenstveno odbijena od strane Delegacije EU. S tim u vezi, visoka stopa odbijanja podnešene dokumentacije dalje implicira moguća kašnjenja u implementaciji. Tokom I kvartala poučeni iskustvom iz faze ugovaranja akcionog programa za 2014. godinu tretirana je ova oblast. ***U ovom dijelu, javlja se značajno opterećenje službenika koji implementiraju akcione programe kroz preplitanje nekoliko faza i aktivnosti u segmentima sprovođenja tenderske procedure, ugovaranja i implementacije.***

- **Godišnji akcioni program za 2017. godinu (CAP 2017)**

Finansijski sporazum za **Godišnji akcioni program za 2017. godinu (CAP 2017)** potpisan je 17. decembra 2018. godine. Ukupna vrijednost ovog programa je oko 16 miliona eura, od kojih Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći kao ugovorno tijelo realizuje 3 miliona eura, koji se odnose na Instrument za evropske integracije (EUIF). U toku je priprema dinamičkog plana realizacije aktivnosti od strane korisničkih institucija u cilju blagovremenog sprovođenja tenderskih procedura. Dalje sprovođenje aktivnosti na pripremi tenderske dokumentacije i sprovođenju tenderskih procedura očekuje se u toku 2019. godine.

- **Godišnji akcioni program za 2018. godinu (CAP 2018)**

Evropska komisija je 5. decembra 2018. godine usvojila Odluku o povjeravanju upravljanja Godišnjim akcionom programom za 2018. godinu, koji će biti fokusiran na sektore demokratije i upravljanja, vladavine prava, konkurentnosti, inovacija, poljoprivrede i ruralnog razvoja, obrazovanja, zapošljavanja i socijalne politike i u dijelu nagrade za učinak (tzv. performance reward) na oblast zdravstvene zaštite. Institucije koja će biti uključene u implementaciju IPA programa 2018 su: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo finansija, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, kao i Implementacionih agencija Uprave javnih radova i Direktorata za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći. U toku I kvartala 2019. godine Nacionalni službenik za ovjeravanje i Direktorat za upravljačku strukturu sprovodili su aktivnosti koje se odnose na pripremu aplikacionog paketa/zahtjeva za povjeravanje izvršenja budžetskih zadataka, koji će biti upućen Evropskoj komisiji, najkasnije do sredine aprila 2019. godine. Direkcija za nadgledanje sistema, u okviru Direktorata za upravljačku strukturu, radila je na aktivnostima koje se odnose na pripremu dokumentacije neophodne u dijelu procjene ambijenta na nivou organizacione i kadrovske politike za IPA tijela koja su prvi put uključena u implementaciju projekata koji se sprovode kroz indirektno upravljanje.

- **Višegodišnji Sektorski operativni program za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku 2015-2017. (SOPEES 2015-2017)**

Kada je u pitanju implementacija **Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku**, od značaja je istaći činjenicu da su, po potpisivanju Finansijskog sporazuma, Direktorat za finansiranje i ugovaranje EU sredstava i Uprava javnih radova, na temelju informacija o očekivanim datumima za pripremu i dostavljanje tenderske dokumentacije od strane korisničkih institucija, pripremili inicijalni plan nabavki/plan

plaćanja i otpočeli sa postupkom izrade tenderske dokumentacije za ugovore u okviru ovog programa koji se sprovode putem indirektnog upravljanja. Dostavljanje tenderske dokumentacije od strane korisničkih institucija je otpočelo u junu 2018. godine. U dosadašnjem periodu, sprovedene su aktivnosti na pripremi tenderske dokumentacije za 2 projekta u okviru ovog programa, a tenderska procedura je pokrenuta za 11 ugovora. Potpisana su dva ugovora, čija je implementacija u toku.

- **Programi prekogranične saradnje**

U domenu implementacije programa prekogranične saradnje, na horizontalnom nivou je inicirana procedura izmjene **Bilateralnog sporazuma između Crne Gore i Albanije i Bilateralnog sporazuma između Crne Gore i Republike Kosovo**. Jedna od najvažnijih predloženih izmjena odnosi se na sastav Operativnih struktura Albanije i Kosova. Naime, predloženo je da Kontrolno tijelo bude uključeno u sastav Operativnih struktura Albanije i Kosova. S tim u vezi, traženo je mišljenje Nacionalnog službenika za ovjeravanje, koji je dao saglasnost za predložene i dostavljene izmjene sporazuma imajući u vidu njihov budući uticaj na uspostavljeni sistem. Takođe, tokom I kvartala 2019. godine, Direktorat za upravljačku strukturu je radio na razmatranju inoviranih programskih procedura za programe prekogranične saradnje. U domenu implementacije pojedinačnih ugovora tokom I kvartala nijesu ustanovljeni značajni rizici u implementaciji, osim u dijelu pojedinačnih slučajeva u kojim je primijećeno kašnjenje a koje su nadležne institucije u okviru Operativne strukture adekvatno tretirale.

- **Kadrovska i organizaciona politika**

Jedan od ključnih izazova, koji se kontinuirano ponavlja u IPA strukturi, podrazumijeva veoma rizične kadrovske kapacitete u Ugovornom tijelu – Upravi javnih radova. Ovo pitanje je označeno i kao nalaz visokog rizika u Izvještaju revizora DG NEAR. Naime, u Upravi javnih radova evidentan je nedostatak obučanih kadrova koji je zadužen za realizaciju isključivo IPA zadataka, u okviru IPA II perspektive (Godišnji Akcioni Program za 2014, 2016 i 2017, Sektorski operativni program za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku 2015-2017 – SOPEES). Imajući u vidu da je kadrovska pitanje u Upravi javnih radova imalo kritičan tretman u svim izvještajnim periodima, preduzete su određene korektivne radnje po pitanju zapošljavanja 10 službenika, koji su zaduženi isključivo za obavljanje IPA poslova, a sve sa ciljem obezbjeđivanja nesmetane i efikasne realizacije IPA zadataka. Ovi službenici u narednom periodu, pod dodijeljenim mentorstvom, trebaju biti adekvatno obučeni i što prije uključeni u praćenje ugovora koje implementira Uprava javnih radova. Nacionalni službenik za ovjeravanje će izvršiti provjeru kadrovskih i organizacionih kapaciteta Uprave, na kraju I kvartala 2019. godine.

Evidentan manjak kadrovskih kapaciteta je i dalje prisutan i u **Jedinici za implementaciju projekata u Ministarstvu finansija**, koja u ovom trenutku prepoznaje postojanje isključivo Visokog programskog službenika, što značajno otežava funkcionisanje ove organizacione jedinice. Shodno ranijem zaključku Vlade, određeni koraci u tretmanu ovog značajnog rizika su preduzeti.

U **Jedinici za implementaciju projekata u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava** preduzete su određene korektivne mjere smanjenja rizika koji se odnosi na kadrovske kapacitete.

- **Motivaciona i politika zadržavanja kadrova**

Dodatno, shodno ranijim zaključcima Vlade Crne Gore, u I kvartalu 2019. godine stupila je na snagu **Odluka o dodatku na osnovnu zaradu** za obavljanje poslova na radnim mjestima za indirektno/direktno i podijeljeno upravljanje sredstvima pretpristupne podrške (IPA). ***Ova Odluka predstavlja realizaciju dijela motivacione politike i razrađuje politiku nagrađivanja za poslovne angažmane u dijelu implementacije IPA u skladu sa ostvarenim rezultatima u radu.*** Nacionalni službenik za ovjeravanje je pripremio i Instrukcije o modalitetima dodjele ovog vida podrške službenicima koji po osnovu angažmana, iskazanog na mjesečnom nivou, a shodno procjeni neposrednih rukovodilaca, mogu biti nagrađeni. **U ovom dijelu je važno napomenuti da je od izuzetnog značaja da se institucije/IPA tijela prepoznata ovom Odlukom, odnosno njihovi rukovodioci, rukovode poštovanjem principa dodjele dodatka, u cilju adekvatne primjene ovog mehanizma, kako bi isti dao valjane rezultate i bio podsticaj za budući efikasniji rad u ostvarivanju što boljih rezultata, u dijelu korišćenja dostupnih sredstava iz pretpristupne podrške.**

- **IT politika**

Imajući u vidu da je Vlada Crne Gore u decembru usvojila **Informaciju o upravljanju politikom bezbjednosti na osnovu ISO 27002**, Ministarstvo javne uprave je, u saradnji sa Nacionalnim službenikom za ovjeravanje, formiralo

Radni tim **čiji je zadatak da pripremi prijedlog Akcionog plana** za upravljanje politikom IT bezbjednosti u domenu standarda ISO 27002 koji će se dostaviti Vladi na razmatranje. U dijelu IPA aktivnosti, Ministarstvo finansija je odredilo službenika koji će obavljati funkciju **nacionalne kontakt tačke** u komunikaciji sa Evropskom komisijom o aktivnostima na sprovođenju mjera Akcionog plana za upravljanje politikom IT bezbjednosti u domenu standarda ISO 27002. Ministarstvo javne uprave i nacionalna kontakt tačka će izvještavati Vladu Crne Gore i Evropsku komisiju o preduzetim mjerama i aktivnostima na temelju usvojenog Akcionog plana.

- Ostale aktivnosti

Uz ekspertsku podršku koja je bila na raspolaganju kroz projekat „Jačanje kapaciteta crnogorskih organa za proces pristupanja EU i korišćenja Instrumenta za prepristupnu pomoć II“ iz EUIF programa 2014, **pripremljen je i usaglašen konačni nacrt radnog sporazuma i određenih poglavlja Priručnika o procedurama**. Radni sporazum, koji bliže definiše uloge i odgovornosti institucija uključenih u sprovođenje pojedinačnih ugovora, je u finalnoj fazi izrade pa će, nakon usaglašavanja i finalizovanja sporazuma, isti biti potpisan od strane relevantnih rukovodećih lica. Ovaj sporazum je izrađen u svojstvu proizvoda kojim će se koristiti kako tijela Operativne strukture tako i korisničke institucije. Isti će detaljnije usmjeriti obaveze i odgovornosti pojedinačnih institucija u procesu i doprinijeti prevenciji rizika uočenih kroz dosadašnju implementaciju akcionih programa u okviru indirektnog modela upravljanja. Imajući u vidu neophodnost saradnje svih tijela u procesu upravljanja IPA programima, od tijela Operativne strukture, do korisničkih institucija kao tijela koja direktno ostvaruju benefite iz IPA programa, a na bazi iskustva tokom sprovođenja IPA I programa, pripremljeni Radni sporazumi će bliže definisati uloge i odgovornosti institucija uključenih u sprovođenje pojedinačnih ugovora. Navedenim sporazumima se i formalno uspostavljaju odnosi između tijela čija je saradnja od izuzetnog značaja za uspješno upravljanje IPA programima, u cilju blagovremenog i efikasnog sprovođenja aktivnosti tokom cijelog ciklusa upravljanja IPA programima, od pripremanja prijedloga projektnih zadataka, preko ocjene i odabira ugovarača, pa do implementacije i nadgledanja.

Takođe, Direktor za upravljačku strukturu je tokom I kvartala 2019. godine pripremio i **prijedlog nove Odluke o imenovanju lica odgovornih za vršenje decentralizovanog i/ili indirektnog upravljanja prepristupnim fondovima Evropske unije**. Ovaj prijedlog Odluke biće u najskorijem roku dostavljen nadležnim institucijama i Vladi na tretman i razmatranje.

Direktorat za upravljačku strukturu u proteklom periodu sprovodio je redovne aktivnosti iz domena svoje nadležnosti u dijelu **finansijskog upravljanja i računovodstvene evidencije IPA programa**. S tim u vezi, redovno su se, i u rokovima, sprovodile aktivnosti u dijelu provjere i odobravanja mjesečnih izvještaja o ugovorima i plaćanjima; provjere, odobravanja i evidencije zahtjeva za prenos EU dijela sredstava; priprema i slanja finansijskih projekcija i finansijskih izvještaja prema EK, pripreme relevantnih finansijskih izvještaja u skladu sa računovodstvenim procedurama, pripreme, slanja i evidencije zahtjeva za plaćanje EU dijela sredstava od strane EK, kao i druge aktivnosti propisane Priručnicima o procedurama za relevantne programe. U skladu sa propisanim obavezama, u januaru i februaru 2019. godine su pripremljeni i dostavljeni Evropskoj komisiji godišnji finansijski izvještaji za 2018. godinu za sve programe koji se sprovode u okviru indirektnog modela upravljanja, a koji sadrže pregled ugovorenih vrijednosti, isplaćenih sredstava i priznatih troškova zaključno sa 31.12.2018. godine po pojedinačnim programima. Dodatno, imajući u vidu potrebu planiranja sredstava za naredne dvije godine, napravljene su i finansijske projekcije za tekuću kao i za 2020. godinu, sa pregledom sredstava za koja će biti poslani Zahtjevi za sredstva prema EK, a u cilju obezbjeđivanja dostupnosti sredstava za realizaciju plaćanja.

U odnosu na prethodni izvještajni period, došlo je do dvije značajne promjene u IPA sistemu. Nakon imenovanja novog rukovodioca/direktora Direkcije javnih radova, došlo je do promjene u samom nazivu Direkcije javnih radova. Direkcija javnih radova, koja je organizaciono bila smještena u okviru Ministarstva održivog razvoja i turizma, promijenila je naziv u **Upravu javnih radova**, i postala nezavisno tijelo koje će dalje funkcionisati pod nadzorom istog ministarstva. Dodatno, na sjednici Vlade, održanoj 6. decembra 2018. godine, **gđa Nataša Simonović imenovana je za vršioca dužnosti Glavnog revizora u Revizorskom tijelu Crne Gore, do konačnog imenovanja Glavnog revizora.**

Na temelju preporuka revizorskih institucija, Nacionalni službenik za ovjeravanje i Direktor za upravljačku strukturu su tokom I kvartala radili na **pripremi Ključnih indikatora uspješnosti koji će biti dostavljeni implementacionim agencijama na polugodišnju obradu i informisanje, shodno zacrtanom nivou indikatora za 2019. godinu** u pripremi tenderske dokumentacije, ugovaranja, implementacije i izvršenih plaćanja za pojedinačne IPA II programe.

Ključni nedostaci sa kojima se IPA tijela suočavaju u okviru I kvartala podrazumijevaju:

1. nedovoljno obučeni kadrovski kapaciteti u Upravi javnih radova;
2. nedovoljni kadrovski kapaciteti u Jedinici za implementaciju projekata u Ministarstvu finansija;
3. uvođenje novih IPA tijela u Godišnji akcioni program 2018;
4. kašnjenja u implementaciji akcionih programa.

II Status aktivnosti u dijelu ugovaranja i implementacije programa IPA II

IPA Program	Ključni rizici Aktivnosti/Korektivne radnje
Godišnji akcioni program 2014	<u>Od ukupno 25 ugovora čija je realizacija planirana u okviru ovog Programa, nakon pojačane dinamike u fazi ugovaranja, tokom IV kvartala 2018. godine potpisani su svi ugovori.</u> Od potpisanih 23 ugovora koje sprovodi Ugovorno tijelo Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći u Ministarstvu finansija, implementacija za dva ugovora je završena, dok se implementacija preostalih ugovora odvija predviđenom dinamikom. Za dva ugovora o uslugama pokrenuta je procedura izmjene ugovora (Addendum), te će iz toga razloga potencijalno doći do blagog kašnjenja u realizaciji određenih aktivnosti. Oba planirana ugovora u nadležnosti Ugovornog tijela Uprave javnih radova su potpisana dana 05.12.2018. godine, čime je Uprava javnih radova ispoštovala rok za potpisivanje ugovora iz ovog programa. Vrijednost ugovora za izvođenje radova iznosi 5.379.205,22 EUR, a vremenski period za izvođenje radova je 15 mjeseci, dok je za period za otklanjanje nedostataka 12 mjeseci. Datum početka aktivnosti je bio 16.01.2019. godine. Vrijednost ugovora za nadzor nad izvođenjem radova iznosi 237.295,00 EUR. U prethodnom periodu su izvršene aktivnosti na izboru i narudžbi materijala dok na terenu nema radova. Ključni rizici: - usljed kašnjenja u ugovaranju koje je bilo evidentno tokom 2018. godine, dostupan period za implementaciju je smanjen, tj. svi ugovori moraju biti završeni do kraja 2021. godine. To implicira obavezu redovnog praćenja implementacije ugovorima predviđenih aktivnosti, potrošnje sredstava i blagovremenih reakcija u slučaju odstupanja od planirane dinamike.
Godišnji akcioni program 2016	Početkom februara razmijenjena su pisma između NIPAK kancelarije i Delegacije EU u Crnoj Gori, te je s tim u vezi usvajanje ažuriranog akcionog dokumenta završeno. U skladu sa akcionim dokumentima u oblasti Konkurentnost i inovacije, predviđena je realizacija ukupno 9 projekata kroz Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći. Dostavljanje tenderske dokumentacije od strane Ministarstva ekonomije, odnosno početak realizacije tenderskih procedura, očekuje se do samog kraja I kvartala 2019. godine. S tim u vezi, neophodno je u što kraćem roku finalizovanje tenderske dokumentacije od strane korisničke institucije, u cilju izbjegavanja rizika od daljih kašnjenja i neblagovremenog potpisivanja ugovora u okviru navedenog Programa. U oblasti Životna sredina i klimatske akcije, za koju je implementaciona agencija Uprava javnih radova, realizuje se 9 projekata sa sljedećim statusom: - U okviru ugovora „Podrška implementaciji i monitoringu upravljanja vodama”, trenutni status aktivnosti je na nivou već poslatog prvog poziva i tenderske dokumentacije kompanijama koje su ušle u uži izbor tako da je i definisan krajnji rok za dostavljanje ponuda, a to je 15.04.2019.godine. - Za ugovor „Podrška u implementaciji i monitoringu upravljanja otpadom” aktivnosti se odvijaju zadovoljavajućom dinamikom, a u toku je evaluacioni postupak. - Za ugovor „Tehnička podrška za monitoring i implementaciju politika za zaštitu životne sredine i klimatskih akcija” je objavljena najava za tender (PIN)

IPA Program	Ključni rizici Aktivnosti/Korektivne radnje					
	28.01.2019. godine nakon dorade i dopune u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma. - Za „Jačanje kapaciteta, transpozicija acqui-ja i planiranje u životnoj sredini”, objava najave tendera je planirana za 18.03.2019. godine, a dostavljanje nacrtu tenderske dokumentacije od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma se očekuje u narednom periodu. - Kod ugovora o nabavkama: „Nabavka opreme za podršku u implementaciji i monitoringu upravljanja vodama”, „Nabavka opreme za podršku u implementaciji i monitoringu upravljanja otpadom”, „Nabavka opreme za horizontalnu podršku, izvještavanje i monitoring u životnoj sredini, za podsektor kvalitet vazduha i za podsektor zaštita od buke”, „Nabavka opreme za podršku u implementaciji Evropskog mehanizma za civilnu zaštitu” tenderske dokumentacije će biti pripremljene u okviru planiranih ugovora o uslugama. - Za Grant šemu „Poziv za dostavljanje projektnih prijedloga za podizanje svijesti o politikama iz oblasti životne sredine i klimatskih akcija” nacrt tenderske dokumentacije je dostavljen od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma dana 19.10.2018. godine i u toku je provjera tenderske dokumentacije, nakon čega će se poslati EU Delegaciji na ex-ante odobrenje. Ključni rizici : - kašnjenja u usvajanju ažuriranih Akcionih dokumenata; - kašnjenje u dostavljanju tenderskih dosijea Ugovornim tijelima i dalje Delegaciji EU; - Visoka stopa odbijanja dokumentacije koja je dostavljena DEU; - Visoka stopa probijanja rokova za objavljivanje tendera.					
	Godišnji akcioni program 2017	U okviru Godišnjeg akcionog programa za 2017. godinu (CAP 2017) planirano je da Uprava javnih radova realizuje 10 projekata iz oblasti saobraćaja. Projekti su u statusu očekivanja nacrtu tenderske dokumentacije koju treba da dostavi Ministarstvo saobraćaja i pomorstva. Osim ugovora za sektor saobraćaja u okviru ovog programa planirana je i podrška institucijama kroz Instrument za evropsku integraciju (EUIF) koji je u nadležnosti CFCU. Imajući u vidu da ovaj instrument predstavlja svojevrstu ad hoc tehničku podršku različitim institucijama, ne postoji prepoznat rizik u sprovođenju procedure ali će zbog obima projekata koji se budu ugovarali biti povećan obim posla i dodatno opterećenje za CFCU.				
Sektorski operativni program za obrazovanje, zapošljavanje i socijalnu politiku (SOPEES 2015-2017)	U okviru ovog programa predstavljamo status ključnih rizika sa pregledom aktivnosti: 1) Gubitak dostupnih sredstava u okviru navedenog Programa Kada je u pitanju sprovođenje navedenog Programa, treba napomenuti da je država u obavezi da opredijeljena sredstva za njegovu realizaciju potroši poštujući pravilo n+5, u skladu sa Odlukom EK i Finansijskim sporazumom. <u>To znači da se sredstva opredijeljena kroz programsku 2015. godinu moraju utrošiti i opravdati do kraja 2020. godine, sredstva opredijeljena kroz programsku 2016. godinu do kraja 2021. godine, a sredstva opredijeljena kroz programsku 2017. godinu do kraja 2022. godine.</u> U skladu sa Finansijskim sporazumom, u tabeli nastavku dat je pregled godišnjih alokacija i rok za potrošnju istih: <table><tr><td>Programska godina</td><td>Iznos dostupnih sredstava (EU + nacionalno finansiranje)</td><td>Rok za potrošnju sredstava</td></tr></table>			Programska godina	Iznos dostupnih sredstava (EU + nacionalno finansiranje)	Rok za potrošnju sredstava
Programska godina	Iznos dostupnih sredstava (EU + nacionalno finansiranje)	Rok za potrošnju sredstava				

IPA Program	Ključni rizici											
	Aktivnosti/Korektivne radnje											
	2015	5.882.352,93 €	31.12.2020									
	2016	5.823.529,42 €	31.12.2021									
	2017	6.294.117,65 €	31.12.2022									
	U slučaju da sredstva ne budu ugovorena, isplaćena i opravdana u navedenim rokovima, dolazi do umanjivanja dijela dostupnih sredstava EU što neće imati negativnu implikaciju u godini u kojoj se dogodi umanjivanje ali će imati za posljedicu nedostatak sredstava za završetak programa u godini njegovog zatvaranja. Takođe, treba istaći da se ugovorene obaveze moraju poštovati, što dalje implicira da se iznosi koji se ugovore, a ne utroše u navedenim rokovima, moraju finansirati iz državnog budžeta. U skladu sa Planom nabavki i planom plaćanja za mart 2019, planirana dinamika potrošnje sredstava je sljedeća: <table><tr><th>Planirani iznos potrošnje sredstava (presjek stanja na 12.03.2019. godine)</th><th>Planirani rok za potrošnju sredstava</th></tr><tr><td>12.275.806,20 €</td><td>31.12.2020..</td></tr><tr><td>4.612.524,49 €</td><td>31.12.2021..</td></tr><tr><td>1.036.966,65 €</td><td>31.12.2022..</td></tr><tr><td>72.000,00 €</td><td>31.12.2023</td></tr></table> <u>Međutim, bitno je napomenuti da se implementacija predmetnog Programa realizuje u skladu sa principima obračunskog računovodstva, te da, shodno Aneksu 5 Finansijskog sporazuma, troškovi avansnog plaćanja ne predstavljaju stvarno nastali trošak, pa će stvarno nastali trošak po ovom osnovu zavisiti od dinamike pravljanja sredstava od strane ugovarača/korisnika, kao i prihvatljivosti nastalih troškova.</u> Dodatno, za 7 od predviđenih 21 ugovora još uvijek nije otpočela priprema projektna dokumentacije, 12 je tek u početnim fazama a dvije procedure su sprovedene i ugovori potpisani, što predstavlja značajan rizik da se dostupna sredstva neće iskoristiti u skladu sa postavljenim rokovima. 2) Kašnjenje u dostavljanju tenderske dokumentacije Iako je posljednjim planom nabavki predviđeno dostavljanje tenderske dokumentacije od strane Jedinice za implementaciju projekata Ministarstva prosvjete prema CFCU-u na dalje postupanje u martu 2019. godine, preporučeno je da se nacrt tenderske dokumentacije odradi za 3 ugovora o nabavci opreme. Nacrt tenderske dokumentacije za 2 ugovora (grant šema i ugovor o uslugama) iz nadležnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava, nezvanično je dostavljena CFCU-u. Nakon pregleda dostavljene dokumentacije ista je vraćena na unaprijeđivanje. Imajući u vidu da je proces usaglašavanja Operativnog identifikacionog obrasca (OIS) za aktivnost koja je u nadležnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava dugo trajao i da je nedavno odobren, neophodno je dostaviti u što kraćem roku unaprijeđenu verziju tenderske dokumentacije kako bi se izbjeglo potencijalno nepoštovanje n+5 pravila i gubitak dostupnih EU sredstava. Takođe, kada je u pitanju grant šema u nadležnosti Ministarstva rada i socijalnog staranja „Podrška zapošljavanju u sjevernom regionu“, imajući u vidu trajanje ugovora (24 mjeseca) i planirani datum dostavljanja dokumentacije od strane resornog ministarstva (april 2020. godine), neophodna je urgencija da se tenderska dokumentacija dostavi ranije nego što je planirano, kako bi se ugovori o dodjeli granta blagovremeno realizovali, a finalna plaćanja korisnicima mogla izvršiti do kraja 2022. godine.			Planirani iznos potrošnje sredstava (presjek stanja na 12.03.2019. godine)	Planirani rok za potrošnju sredstava	12.275.806,20 €	31.12.2020..	4.612.524,49 €	31.12.2021..	1.036.966,65 €	31.12.2022..	72.000,00 €
Planirani iznos potrošnje sredstava (presjek stanja na 12.03.2019. godine)	Planirani rok za potrošnju sredstava											
12.275.806,20 €	31.12.2020..											
4.612.524,49 €	31.12.2021..											
1.036.966,65 €	31.12.2022..											
72.000,00 €	31.12.2023											

IPA Program	Ključni rizici Aktivnosti/Korektivne radnje
	Preduzete korektivne mjere Direktorat na mjesečnom nivou sačinjava i distribuira svim relevantnim institucijama plan javnih nabavki za sve ugovore u okviru navedenog Programa čija je implementacija u njegovoj nadležnosti, kojim se definišu datumi za dostavljanje dokumentacije od strane korisničkih institucija, rokovi za realizaciju svih faza tenderske procedure i očekivani datumi potpisivanja ugovora. Takođe, uporedo sa pripremom plana nabavki, sačinjava se analiza rizika za svaki projekat i definišu aktivnosti koje je neophodno preduzeti u cilju minimizacije ili otklanjanja identifikovanih rizika. Na mjesečnom nivou se održavaju sastanci između Direktorata za finansiranje i ugovaranje EU sredstava i Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori zajedno sa predstavnicima korisničkih institucija, u cilju praćenja statusa svih ugovora iz ovog Programa pojedinačno. Takođe, redovno se održavaju i koordinacioni sastanci na kojem učestvuju predstavnici tijela Operativne strukture na kojima se raspravljaju tekuća pitanja a koja se tiču pripreme dokumentacije i blagovremenog pokretanja relevantnih tenderskih procedura. Uprava javnih radova ima ulogu Implementacione agencije za aktivnost koja predviđa jedan infrastrukturni projekat koji se odnosi na uključivanja marginalizovanih grupa u obrazovni sistem. Uprava javnih radova i Direktorat za finansiranje i ugovaranje EU sredstava na mjesečnom nivou priprema Dinamičke planove o praćenju i sprovođenju aktivnosti u vezi postupka ugovaranja projekata u okviru ovog Programa, i isti dostavljaju Nacionalnom službeniku za ovjeravanje.
Programi prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija i Crna Gora-Kosovo IPA II 2014-2020	Program prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija: U toku je sprovođenje osam projekata odobrenih u Prvom pozivu, ukupne vrijednosti 3.241.745,41 EUR (EU doprinos 2.752.377,38 EUR). Nijesu registrovani veći problemi u realizaciji projekata, osim pitanja oslobađanja PDV za korisnike u Albaniji. Ovo pitanje je komunicirano sa Operativnom strukturom Albanije i očekuje se odgovor u skorijem roku. Drugi poziv za podnošenje prijedloga projekata u okviru ovog programa objavljen je 26. februara 2019. godine i biće otvoren do 27. maja 2019. godine. Raspoloživa EU sredstva u okviru ovog poziva iznose 2,8 miliona eura. U okviru ovog poziva, potencijalni aplikanti mogu prijaviti projekte iz dva tematska prioriteta – <i>Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, sprečavanje i upravljanje rizicima, te Podsticanje zapošljavanja, mobilnost radne snage i socijalna i kulturna inkluzija s obje strane granice</i>. U cilju informisanja javnosti i potencijalnih aplikanata o pravilima Drugog poziva biće organizovana svečana konferencija 18. marta 2019. u Podgorici, dok će informativne sesije biti organizovane početkom aprila 2019. godine. Ključni rizici: Za jedan grant ugovor identifikovana su kašnjenja u realizaciji aktivnosti predviđenih za prvi šestomjesečni izvještajni period. Na zahtjev Ugovornog tijela, korisnik je dostavio presjek trenutnog statusa implementacije ugovora, kao i revidirani akcioni plan u skladu sa čijom dinamikom će se sprovoditi aktivnosti. Programa prekogranične saradnje Crna Gora – Kosovo: Ukupna vrijednost programa iznosi 8,4 miliona€. U dosadašnjem periodu, objavljen je prvi poziv za dostavljanje projekata (10. mart 2017. godine), koji je sublimirao alokacije iz dva finansijska sporazuma za 2014. i 2015. godinu, ukupne vrijednosti 2,04 miliona €. U toku je sprovođenje sedam projekata, ukupne vrijednosti 2.379380,21 EUR (EU doprinos 2.019.993,00 EUR). Ugovori su potpisani u oktobru/novembru/decembru 2018. godine.

IPA Program	Ključni rizici Aktivnosti/Korektivne radnje
	Drugi poziv za dostavljanje projektnih prijedloga objavljen je 15. januara 2019. godine i trajeće do 15. aprila 2019. godine. Raspoloživa EU sredstva u okviru ovog poziva iznose 2,04 miliona eura. U okviru ovog poziva potencijalni aplikanti mogu prijaviti projekte iz dva tematska prioriteta - Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice, te Podsticanje turizma i kulturnog i prirodnog nasljeđa. U cilju informisanja javnosti i potencijalnih aplikanata o pravilima Drugog poziva organizovana je svečana konferencija u Prištini 29. januara 2019, te informativne sesije u Đakovici (26. februara), Peći (27. februara), Kolašinu (28. februara) i Ulcinju (1. marta). Ključni rizici: Za jedan grant ugovor pokrenuta je procedura izmjene ugovora (Addendum), te će iz toga razloga potencijalno doći do blagog kašnjenja u realizaciji određenih aktivnosti.
IPARD II program (2014-2020)	<i>Proces kontrole svakog pojedinačnog zahtjeva, u okviru Prvog javnog poziva za Mjeru 1, je bio dugotrajan i uključivao je administrativne i kontrole na terenu, uzimajući u obzir da je paralelno sa Mjerom 1 počeo proces kontrole zahtjeva za podršku podnesenih u okviru Prvog javnog poziva za Mjeru 3. Prednost u obradi zahtjeva data je zahtjevima pristiglim u okviru Mjere 3, iz razloga manjeg broja aplikacija i brže obrade istih, kao i većih iznosa investicija u okviru Mjere 3 u odnosu na iznose investicija u okviru Mjere 1.</i> U okviru Prvog javnog poziva za Mjeru 3 odobreno je i ugovoreno 20 projekata, ukupne vrijednosti ugovorenih investicija 11.856.771,71 EUR (sa PDV-om) ili 9.798.964,88 EUR (bez PDV-a), dok potencijalni iznos ugovorene podrške iznosi 4.902.231,14 EUR. Ugovorene aplikacije se odnose na nabavku opreme i/ili rekonstrukciju/izgradnju objekata. Odbijeno je 19 zahtjeva za dodjelu podrške u okviru ove mjere. Veći broj korisnika koji su odbijeni nijesu dostavili dokumentaciju koja je neophodna za dalje razmatranje projekta. Takođe, razlozi za odbijanje odnose se i na neispunjavanje kriterijuma i uslova poziva. Preostalih 6 zahtjeva su u finalnoj fazi obrade i donošenja konačne odluke po zahtjevu. <u>Nakon sprovedenih kontrola, u okviru Prvog javnog poziva za Mjeru 1, potencijalni iznos tražene podrške iznosi 13,7 mil EUR, što je za oko 3 mil EUR više od iznosa raspoloživog za ovaj javni poziv.</u> Međutim, ovaj iznos javnih troškova će se dalje smanjivati do trenutka kada se završe preostale kontrole svih zahtjeva za podršku, tako da će tačan iznos potencijalno tražene podrške biti poznat po okončanju ovih kontrola. U cilju obezbjeđivanja efikasnije implementacije i realizacije prihvatljivih projekata za prvi javni poziv za Mjeru 1, traženo je od strane Upravljačke strukture za IPARD (Ministarstvo finansija) izuzeće od navedene procedure rangiranja, kako bi se počelo sa dodjelom podrške tj. Ugovoranjem projekata koji su uspješno prošli kroz sve faze kontrole Direktorata za plaćanja, sa napomenom da je ista primjenljiva samo u slučaju da se obezbijede budžetska sredstva za potencijalno tzv.prekougovaranje. Izuzetak je odobren 8. februara 2019. godine a Vlada Crne Gore je, na sjednici od 14.2.2019. godine, usvojila Informaciju o potvrđi obezbjeđenja podrške implementaciji javnih poziva u okviru IPARD II programa (Zaključak Vlade Crne Gore br.07-573 od 21.02.2019. godine), koju je dostavilo Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja. Shodno navedenoj informaciji, Vlada je zadužila Ministarstvo finansija, da u slučaju potrebe, obezbijedi eventualno nedostajuća sredstva za kofinansiranje realizovanih projekata u okviru IPARD II programa. Shodno gore navedenom, Direktor za plaćanja je otpočeo sa procesom ugovaranja zahtjeva koji su uspješno prošli kroz sve faze kontrole. Do sada je ugovoreno 7 projekata u okviru Mjere 1, ukupne vrijednosti investicija 734.994,35 EUR (sa PDV-om), odnosno 607.433,35 EUR (bez PDV-a), dok potencijalni iznos ugovorene podrške za navedene projekte iznosi 425.256,53 EUR.

IPA Program	Ključni rizici Aktivnosti/Korektivne radnje
	Proces ugovaranja svih pojedinačnih zahtjeva u okviru Mjere 1 se sada odvija sukcesivno, u zavisnosti i od brzine izvršenja kontrola na terenu i finalizacije kontrola (i dalje se čeka za 15 predmeta sa sjevera koji su prošli uspješno administrativne kontrole poboljšanje vremenskih uslova i smanjenje sniježnog pokrivača, kako bi se mogle izvršiti neophodne kontrole i mjerenja parcela). Takođe, intenzivno se radi na obradi zahtjeva iz centralnog i južnog regiona i isti se šalju na teren. Službenici Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove - UBH (Tehničko tijelo za IPARD) vrše kontrole, sa ciljem pripreme mišljenja o ispunjenosti standarda dobrobiti životinja na gazdinstvu. Do sada UBH je obišla oko 130 gazdinstava i dostavila mišljenja (za opštine Berane, Bijelo Polje, Andrijevića, Petnjica, Pljevlja, Plav, Gusinje, Mojkovac, Kolašin, Nikšić). IPARD Agencija u toku marta mjeseca nastavlja sa aktivnostima predviđenim za I kvartal 2019. godine. Fokus IPARD Agencije – Direktorata za plaćanje je finalizacija i donošenje konačnih odluka za preostale zahtjeve u okviru prvog javnog poziva za Mjeru 3. Intenzivno se radi na obradi svih zahtjeva u okviru Prvog javnog poziva za Mjeru 1. Obrađena je prva kontrola kompletnosti za sve zahtjeve u okviru Mjere 1, završen proces slanja pisama o dopuni za sve nepotpune zahtjeve. Trenutno se vrši dopunska administrativna kontrola kompletnosti zahtjeva nakon dostavljanja odgovora po dopuni od strane podnosilaca zahtjeva i kontrola prihvatljivosti. Vršiti se i terenska kontrola svih zahtjeva koji su uspješno prošli administrativne kontrole. <u>Važno je napomenuti i intenzivnu komunikaciju koju ovo ministarstvo ima sa Ministarstvom saobraćaja i pomorstva, kako bi se uredio postupak homologacije - saobraznosti za poljoprivredne traktore koji će biti predmet podrške u okviru IPARD II Programa 2014-2020. Ministarstvu saobraćaja je dostavljena sva neophodna pravna osnova i dodatna obrazloženja. Očekuje se njihova brza reakcija po ovom pitanju.</u> IPARD II Odbor za nadgledanje, na kom su razmatrane i načelno prihvaćene izmjene IPARD II Programa (verzija 1.2), održan je 6. februara 2019. godine. Prema saznanjima Direktorata za plaćanja, IPARD II Program upućen je DG AGRI-ju na formalno usvajanje i u procesu je međusektorske analize EK. Nakon formalnog usvajanja programa od strane EK, isti će biti neophodno usvojiti i od strane Vlade Crne Gore. Nakon pomenutih koraka, neophodno je da se izvrše izmjene i dopune Uredbe o mjerama IPARD II Programa, a koja predstavlja nacionalni pravni osnov za implementaciju mjera. Takođe, IPARD Agencija je dužna da uskladi svoje priručnike o procedurama sa svim izmjenama programa, a za to će biti neophodno i dodatno vrijeme, obzirom da su izvršene izmjene programa u dijelu izmjena kriterijuma i uslova za Mjere 1 i 3, koje direktno povlače izmjene velikog broja aneksa Priručnika o procedurama IPARD Agencije. Dodatno, Operativna struktura intenzivno radi i na pripremi Priručnika o procedurama za mjere 7 i 9, koje su takođe značajno izmijenjene IPARD II Programom, verzija 1.2. <u>Ključni rizik</u> U skladu sa propisanim procedurama i pravilom „15 mjeseci“, dio uplaćenog predfinansiranja od strane Evropske komisije (EK) neophodno je potrošiti najkasnije do marta tekuće godine, dok je, u skladu sa pravilom n+3, do 31.12.2019. godine neophodno potrošiti iznos definisan pravilom n+3, odnosno cca.5 miliona €. S tim u vezi, u narednom periodu je potrebno intenzivirati aktivnosti koje se odnose na praćenje implementacije potpisanih ugovora i realizaciju plaćanja, u cilju smanjenja ili izbjegavanja potencijalnog gubitka dijela dostupnih sredstava, imajući u vidu gore navedena pravila.

III Zatvaranje Operativnih programa „Regionalni razvoj 2012-2013“ i „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013“

Pregled ključnih aktivnosti

Kako Crna Gora samostalno upravljala sredstvima u okviru dva programa za period 2007-2013, prioritetne aktivnosti tokom 2018. godine bile su usmjerene na zatvaranje navedenih programa. Naime, sprovođenje Operativnih programa „Regionalni razvoj 2012 – 2013“ (OP RR 2012-2013) i „Razvoj ljudskih resursa 2012 – 2013“ (OP RLJR 2012-2013) počelo je u decembru 2015. godine, potpisivanjem Finansijskih sporazuma, uz krajnji rok za finansiranje iz EU sredstava do 31.12.2017. godine. Nadalje, 31.12.2018. godine je bio krajnji rok za finalizaciju aktivnosti u cilju pripreme i dostavljanja dokumentacije za zatvaranje navedenih programa Evropskoj komisiji (EK). Sa druge strane, konačno zatvaranje programa predstavlja odluku Evropske komisije i nastupa tek nakon završetka posljednje faze koja podrazumijeva sprovođenje aktivnosti EK u dijelu provjere dostavljene dokumentacije i ocjene prijavljenih troškova, na bazi čega će EK donijeti konačnu odluku o statusu realizacije pojedinačnih Programa i iznosu sredstava koja su pravilno utrošena, odnosno koja su prihvatljiva za finansiranje iz EU sredstava.

Imajući u vidu navedeno, tokom 2018. godine sva tijela uključena u upravljanje gore navedenim programima sprovodila su aktivnosti čiji je glavni cilj bio završetak implementacije ugovora i ocjena prihvatljivosti troškova koji su u krajnjem prijavljeni Evropskoj komisiji, kao i provjera funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole. S tim u vezi, a u skladu sa propisanim rokovima, NAO/Direktorat za upravljačku strukturu je, u saradnji sa tijelima operativnih struktura, pripremio **Finalne Izjave o troškovima** za oba programa, kao rezultat finansijskih pokazatelja proisteklih iz implementacije pojedinačnih ugovora, dok su tijela operativnih struktura pripremila **Finalne izvještaje o implementaciji** sa jasnim pregledom ispunjenosti postavljenih indikatora, kako na projektnom, tako i na ukupnom programskom nivou. Kao posljednji dokument u dijelu zatvaranja programa, a u nadležnosti nacionalnih tijela, Revizorsko tijelo je na bazi sprovedenih revizija pripremio **Revizorska mišljenja i Finalne izvještaje o aktivnostima** za oba programa, uz napomenu da se aktivnosti na bazi kojih se izdaje mišljenje za Operativni program „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013“ sprovode do kraja I kvartala 2019. godine, nakon čega će EK biti dostavljeno i finalno Revizorsko mišljenje za navedeni program.

Operativni program „Regionalni razvoj 2012-2013“

Kada je u pitanju Operativni program „Regionalni razvoj 2012 – 2013“, od cca 26.2 miliona € ukupne dostupne vrijednosti i 26 planiranih ugovora, **prema procjeni nacionalnih tijela realizovano je cca 19.6 miliona €**, kroz 24 ugovora o radovima, uslugama i nabavci opreme u oblasti zaštite životne sredine, saobraćaja i tehničke podrške.

Od navedena 24 ugovora, realizacija 5 ugovora je još uvijek u toku, sa krajnjim rokom za završetak implementacije do 31.12.2019. godine. Naime, kroz 3 ugovora o izvođenju građevinskih radova i 2 ugovora o nadzoru finansiraju se aktivnosti za projektovanje i izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, rekonstrukciju i izgradnju kanalizacione mreže i unaprijeđenje sistema vodosnabdijevanja u opštini Berane. Imajući u vidu da ovaj projekat spada u kategoriju tzv. velikih projekata, iako je krajnji rok za implementaciju bio 31.12.2018. godine, iskorišćena je klauzula iz Smjernica za zatvaranje programa i produžena je implementacija projekta do kraja 2019. godine, pri čemu troškovi za realizaciju navedenih aktivnosti padaju na teret državnog budžeta.

S tim u vezi, Nacionalni službenik za ovjeravanje je početkom 2019. godine uputio zvaničan dopis Ministarstvu održivog razvoja i turizma i Upravi javnih radova, u cilju utvrđivanja trenutnog stanja i narednih koraka u dijelu završetka ovog projekta. U saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i Upravom javnih radova od početka godine do datuma pripreme ove Informacije održano je više sastanaka kako među državnim institucijama tako i sa predstavnicima izabranog nadzornog organa za ovaj projekat i utvrđen slijed aktivnosti. Od izuzetnog značaja je poštovanje definisane dinamike aktivnosti i u vezi sa tim redovno će se pratiti status realizovanih obaveza.

Važno je istaći da je tokom implementacije ugovora za opštinu Berane bilo **evidentno kašnjenje** u sprovođenju planiranih aktivnosti kako sa strane ugovarača/izvođača radova i nadzora u dijelu izvođenja radova u skladu sa postavljenom dinamikom, **tako i sa strane opštine Berane** u dijelu ispunjavanja neophodnih preduslova kao što su priključenje građana na kanalizacionu mrežu u saradnji sa „Vodovodom i kanalizacijom“ Berane, rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i obezbijedenje sredstava ko-finsiranja kroz kredit Evropske investicione banke kao obaveza koju je opština Berane preuzela potpisivanjem ugovora.

Ugovor	Trenutni status implementacije/ključni problemi
Projektovanje i izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u opštini Berane	Planirani završetak radova jeste kraj I kvartala 2019. godine, nakon čega se očekuje početak probnog perioda u trajanju od 6 mjeseci. Tokom probnog perioda neophodno je izvršiti testiranje postrojenja i podešavanje parametara, za šta je preduslov priključenje objekta na kanalizacionu mrežu dva nezavisna napajanja trafostanice, u cilju obezbijedenja dovoljnog dotoka otpadnih voda. Opština Berane ima obavezu rješavanja imovinsko-pravnih odnosa u što kraćem roku. Naime, usljed neriješenih imovinsko-pravnih odnosa na jednoj lokaciji na kojoj je predviđeno postavljanje dijela opreme neophodne za priključenje objekta na kanalizacionu mrežu (postavljanje električnoog stuba i povezivanje na postojeću stubnu trafostanicu), izvođenje radova u tom dijelu nije moguće do konačnog rješavanja imovinsko-pravnih odnosa. S tim u vezi, opština Berane ima obavezu pribavljanja saglasnosti od vlasnika parcele u cilju izvođenja gore pomenutih radova. Nadalje, kako je postavljanje kablova za napajanje predviđeno na dvije lokacije, a u cilju pripreme dokumentacije za probni rad, opština Berane ima obavezu provjere vlasništva parcela duž trase na kojima je predviđeno postavljanje dva kabla za napajanje i pribavljanja saglasnosti vlasnika parcela za izvođenje radova na parcelama. Izvođenje i finalizacija građevinskih radova uslovljeno je i odvajanjem atmosferske i kanalizacione mreže u slučaju cijevi kroz koju se izlivaju kanalizaciona i atmosferska voda iz naselja Beranselo, kako bi navedena cijev bila priključena na postrojenje. S tim u vezi, opština Berane i „Vodovoda i kanalizacije“ Berane imaju obavezu rješavanja navedenog pitanja prije završetka svih radova. Angažovanje komisija za tehnički pregled regulacije rijeke Makve i pristupnog puta do postrojenja je takođe obaveza opštine Berane, Naime, dio ugovora koji se odnosio na regulacije rijeke je završen, pa je neophodno sprovesti tehnički pregled. Dodatno, Komisija za tehnički pregled pristupnog puta do postrojenja mora biti formirana u što kraćem roku, s obzirom da će radovi na pristupnom putu (vertikalna i horizontalna signalizacija i odbojna ograda) biti završeni najkasnije do početka aprila 2019. godine. Pored završetka izvođenja radova sa jedne strane, sa druge strane veoma je značajna obuka stručnih lica za rad na postrojenju i pravilno upravljanje istim. S tim u vezi, stručnjaci mašinske i elektro strukre, koje opština Berane ima obavezu da imenuje moraju biti obučeni, kao i svi zaposleni koji će raditi na postrojenju. U vezi navedenog ugovora aktuelno je i pitanje produženje roka za izvođenje radova od 256 dana i s tim u vezi potraživanje izvođača radova u visini od cca. 1,3 miliona €. S tim u vezi, u toku je procedura angažovanja tijela za mirno rješavanje sporova, uz napomenu da angažovanje arbitra u navedenom tijelu predstavlja dodatni trošak koji u srazmjeri 50% - 50% pada na teret izvođača radova i naručioca, nezavisno od krajnje Odluke Tijela po pitanju potraživanja izvođača.
Rekonstrukcija i izgradnja kanalizacione mreže u opštini Berane	Izvođenje radova je u toku, a u skladu sa prioritnim sekcijama u izgradnji kanalizacione mreže preostale aktivnosti podrazumijevaju polaganje cijevi na preostalom dijelu kanalizacione i atmosferske mreže. Planirani završetak radova jeste početak III kvartala 2019. godine. Imajući u vidu prethodna kašnjenja u izvođenju radova, a u cilju završetka implementacije ugovora u roku, a usljed povezanosti navedenog ugovora sa ugovorom koji se odnosi na izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u dijelu priključenja

Ugovor	Trenutni status implementacije/ključni problemi
	objekata na kanalizacionu mrežu, budući da je završetak radova na postrojenju planiran do kraja I kvartala 2019. godine, kako bi se izvršilo priključenje objekata na kanalizacionu mrežu i na taj način omogućio dovoljan dotok otpadnih voda za testiranje i podešavanje parametara postrojenja, sa opštinom je dogovoreno da se iskoristi opcija faznog tehničkog pregleda funkcionalnih cjelina kanalizacione mreže. U skladu sa navedenim, opština Berane ima obavezu sprovođenja procedure javne nabavke u cilju angažovanja vršioca tehničkog pregleda, kao i koordiniranja aktivnosti u vezi sa priključenjem. Važno je istaći da je priključenje objekta obaveza koja nije predviđena navedenim ugovorom, već je to nadležnost opštine Berane i „Vodovoda i kanalizacija“ Berane, što će uslijediti nakon faznog tehničkog pregleda. Blagovremeno priključenje objekata na kanalizacionu mrežu i obezbjeđenje minimalnog dotoka otpadnih voda je od značaja za testiranje i podešavanje parametara postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u toku probnog rada, kao i završetak ugovora u roku. S tim u vezi, opština Berane ima obavezu izrade plana priključivanja objekata na javnu kanalizaciju, uz napomenu da se u toku priključivanja objekata moraju eliminisati septičke jame. Imajući u vidu da je u cilju priključenja objekta neophodno je izvršiti tehnički pregled svih sekcija kanalizacione mreže koje predstavljaju funkcionalnu cjelinu, opština Berane ima obavezu sprovođenja procedure angažovanja Komisije za tehnički pregled u što kraćem roku. U vezi navedenog ugovora aktuelno je i pitanje produženje roka za izvođenje radova od 389 dana i s tim u vezi potraživanje izvođača radova u visini od cca. 600.000,00 €. S tim u vezi, u toku je procedura angažovanja tijela za mirno rješavanje sporova, uz napomenu da angažovanje arbitra u navedenom tijelu predstavlja dodatni trošak koji u srazmjeri 50% - 50% pada na teret izvođača radova i naručioca, nezavisno od krajnje Odluke Tijela po pitanju potraživanja izvođača.
Unaprijeđenje sistema vodosnabdijevanja u opštini Berane	Ugovorom je predviđena izgradnja i rekonstrukcija četiri objekta za vodosnabdijevanje i to: izgradnja rezervoara na Jasikovcu; rekonstrukcija i izgradnja prepumpne stanice Grad; rekonstrukcija prekidne i hlorinatorske stanice Salača i izgradnja hlorinatorske stanice u Dapsicima. S tim u vezi, na dva od četiri planirana objekta je identifikovan problem. Zbog problema sa projektovanim rješenjem povezivanja objekta Salača na elektrodistributivnu mrežu i problema u funkcionisanju pumpnog postrojenja u stanici Grad, izvođač radova nije u mogućnosti da završi ugovorene obaveze. U dijelu problematike oko objekta Salača potrebno je da opština Berane dostavi svu neophodnu dokumentaciju kako bi se problem priključenja na elektrodistributivnu mrežu prevazišao. Kada je u pitanju pumpna stanica Grad, usljed činjenice da glavni projekat ne sadrži dovoljno podataka u vezi sa proračunom i odabirom pumpnog postrojenja, neophodno je da Projektant u što kraćem roku dostavi objašnjenje u vezi sa projektovanim rješenjem.

Od završetka svih ugovora za opštinu Berane do kraja 2019. godine zavisi i ukupan iznos realizovanih sredstava koji je procijenjen od strane nacionalnih tijela, imajući u vidu činjenicu da se, **u slučaju nerealizacije cjelokupnih ugovora u roku, sve ranije sprovedene aktivnosti smatraju neprihvatljivim za finansiranje iz sredstva EU, što bi značajno uticalo na umanjenje ukupne realizovane vrijednost na nivou programa u visini od cca 9,1 milion €.**

Imajući u vidu činjenicu da je tokom trajanja implementacije ugovora/programa EK u više navrata uplaćivala sredstva dostupna kroz program, od ukupnog iznosa dostupnih EU sredstava Crnoj Gori je uplaćeno cca. 20 miliona €. Nadalje,

imajući u vidu procijenjenu vrijednost realizovanih/prihvatljivih troškova za finansiranje iz EU sredstava od strane nacionalnih tijela, Crna Gora će nakon zvaničnog zatvaranja programa imati obavezu povraćaja sredstava prema EK. **Trenutni procijenjeni iznos sredstava za povraćaj jeste cca. 1,3 miliona € koji je neophodno obezbijediti iz državnog budžeta ali u slučaju nerealizacije projekta Berane isti će se uveći do cca. 10,0 mil eura.**

Kroz Operativni program „Regionalni razvoj“ planirana je i realizacija projekta namijenjenog za sanaciju nesanitarnog odlagališta Ćafe u opštini Bar, kroz dva ugovora i to ugovor o izvođenju građevinskih radova i ugovor o nadzoru. Međutim, usljed neadekvatne i neblagovremene implementacije izazvane čestim promjenama u administraciji ali i nerealizovanja planirane dinamike rada od strane izabranog izvođača radova, ugovor o izvođenju građevinskih radova je raskinut u novembru 2018. godine, odnosno cjelokupan projekat za sanaciju odlagališta Ćafe je suspendovan, tj. isključen iz Operativnog programa. S tim u vezi, ukupna plaćena vrijednost u iznosu od cca. 1,5 miliona € u periodu tokom trajanja ugovora nije mogla biti prijavljena EK za finansiranje iz EU sredstava, već sve aktivnosti i troškovi nastali tokom implementacije ugovora padaju na teret državnog budžeta.

Uzimajući u obzir značaj ovog projekta i potvrđivanje važnosti za njegovo prvobitno uključivanje u Operativni program, kao i potvrđivanje ozbiljnosti institucija prema Evropskoj komisiji, donijeta je odluka da se ovaj projekat tokom 2019. godine završi i finansira iz državnog budžeta i o istom obavijesti Evropska komisija.

U vezi sa tim, imenovane su Komisija za otvaranje i vrednovanje ponuda za izbor obrađivača Projektnog zadatka sa utvrđivanjem postojećeg stanja i mjerama sanacije, kao i Komisija za izbor najpovoljnijeg ponuđača za izradu projektne dokumentacije i izvođenje radova po sistemu „projektuj i izgradi“.

Operativni program „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013“

Kada je u pitanju Operativni program „Razvoj ljudskih resursa 2012 – 2013“, od cca 5.8 miliona € ukupne dostupne vrijednosti, **prema procjeni nacionalnih tijela realizovano je cca 4.9 miliona €**, kroz ukupno 45 ugovora o: uslugama, nabavci opreme, donacijama (grantovima) i direktni grant u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, socijalne inkluzije i tehničke pomoći.

U toku 2018. godine sva tijela uključena u upravljanje programom su intenzivno radila na provjeri prihvatljivosti troškova koji su u krajnjem prijavljeni EK, uz aktivnosti na završetku implementacije ugovora koji su trajali i tokom prve polovine 2018. godine, uz napomenu da su se aktivnosti realizovane tokom protekle godine u cilju završetka ugovora finansirale iz državnog budžeta.

Imajući u vidu činjenicu da je tokom trajanja implementacije ugovora/programa EK u više navrata uplaćivala sredstva dostupna kroz program, od ukupnog iznosa dostupnih EU sredstava Crnoj Gori je uplaćeno cca. 4,4 miliona €. Nadalje, imajući u vidu procijenjenu vrijednost realizovanih/prihvatljivih troškova za finansiranje iz EU sredstava od strane nacionalnih tijela, Crna Gora će nakon zvaničnog zatvaranja programa imati obavezu povraćaja sredstava prema EK. **Trenutni procijenjeni iznos sredstava za povraćaj jeste cca. 300.000,00 €. Važno je istaći da je povraćaj sredstava tražen od strane korisnika kod kojih je utvrđena nepravilna potrošnja ili neutrošenost sredstava do kraja implementacije ugovora, pa ukupan iznos sredstava za povraćaj prema EK ne pada na teret državnog budžeta, već će veći dio (cca. 200.000,00 €) biti nadoknađen na osnovu povraćaja sredstava od strane korisnika.**

IV Realizacija zaključaka Vlade Crne Gore usvojenih na temelju Informacija o realizaciji aktivnosti i projekata koji se realizuju kroz sistem indirektnog upravljanja IPA fondovima iz IV kvartala 2018. godine

U okviru realizacije aktivnosti i projekata koji se realizuju kroz sistem decentralizovanog i/ili indirektnog upravljanja fondovima pretpristupne podrške (IPA) a u skladu sa nadležnostima Direktorata za upravljačku strukturu, evidentno je ažurno praćenje redoslijeda aktivnosti, rokova za realizaciju kao i nadgledanje postupanja po obavezama svih nadležnih IPA institucija. Naznačeni rokovi u informisanju Nacionalnog službenika za ovjeravanje, na mjesečnom nivou, u vezi sa pripremom Dinamičkih planova za sprovođenje i praćenje aktivnosti u vezi postupka ugovaranja projekata u okviru CAP-a 2014, kao i radom na pripremi projektne dokumentacije neophodne za CAP 2016 i SOPEES (2015-2017), se uredno poštuju dostavljanjem ažuriranih informacija. Saradnja između Jedinica za implementaciju projekata, ugovornih tijela i resornih ministarstava je poboljšana i u tom smislu će se dalje aktivno i kontinuirano pratiti.

Neophodno je urgentno postupanje u dijelu kadrovske problematike određenih IPA institucija, kako bi se što prije obezbijedilo nesmetano funkcionisanje sistema upravljanja IPA sredstvima. **Urgentno postupanje po ovom**

pitanju neophodno je u IPA tijelima u kojima su ovi problemi prepoznati. Ipak, kroz preporuke eksternih i internih revizija, ukazano je na dalje praćenje i poboljšanje kadrovskih kapaciteta unutar Implementacionih agencija, kako bi se obezbijedilo dalje nesmetano funkcionisanje.

Preostali zaključci na temelju Informacija razmatranih za prethodne kvartale redovno su praćeni kroz proceduru izvještavanja IPA tijela, propisanim kanalima komunikacije.